

LÄRORIK

Tidskrift för pedagogisk utveckling inom förskola och grundskola

Linköping
Där idéer blir verklighet

Nytänk i förskolan

Förnyade yrkesroller och lekfullt lärande

Tar lärdom av gammal grek Namnets befriande kraft Hållbarhet för de yngsta

6

10

12

Innehåll

- 3** Reviderad läroplan för förskolan tar vara på barnens lek och säkrar plats för utbildning
- 5** "Väva in undervisningen i leken – mer komplext"
- 6** I Sokrates fotspår. Utforskar världen med öppna samtal
- 8** Viktigt kliv framåt från görande till lärande
- 10** Rättvisans namn – när barnen döpte haren
- 12** Hållbarhet 2.0
Nytt fokus på individen
- 14** KLURINGEN
Individintegrerade elever – hur arbeta med två läroplaner i ett klassrum?
- 16** Försöksballongen – notiser

LÄRORIK NR 4 • 2019

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola, grundskola och fritidshem i Linköpings kommun

Utgivare: Utbildningsförvaltningen, Linköpings kommun

Redaktionsråd: Kathrin Hansson, Christel Horsak, Ingela Hultin Sabel, Klas Lind, Lennart Lundwall, Mark Olson, Madeleine Zerne

Redaktör: Lennart Lundwall

Ansvarig utgivare: Christel Horsak

e-post: larorik@linkoping.se

webb: www.linkoping.se/larorik

Skribenter: Bulle Davidsson, Johan Sievers, Axel Swartling, Ivana Vukadinovic

Bilder sid 1, 3-5, 16: Shutterstock

Form, bildbearbetning

och grafiskt original: Mark Olson

Tryck: Ringqvist Tryckeri AB, Norrköping

ISSN 2001-1253

Undervisning i förskolan

Med förskolans reviderade läroplan, Lpfö18, har begreppen utbildning och undervisning förts in i förskolan. Nya begrepp som tagits från skolans värld och som behövt definieras för förskolan.

Skolverket har uppdragits att definiera betydelsen av dessa begrepp för förskolan. Ordet verksamhet har bytts ut till utbildning, utbildning pågår hela tiden i förskolan, hela barnens dag. I utbildning ingår undervisning. Förskollärares ansvar för undervisningen förtydligas, likaså ges leken en central plats i utbildningen.

Undervisning som stimulerar och utmanar barn till lärande är viktig för barnens fortsatta skolgång. Barnens delaktighet och inflytande över vad som händer i förskolan skapar intresse och bidrar till lärande. Förskollärare som tillsammans med arbetslaget använder barnens nyfikenhet och lek till undervisning och lärande, lägger en god grund för barnens fortsatta utveckling. Om man tidigt vänjer sig vid att exempelvis resonera matematiskt och använda matematiska begrepp så finns goda förutsättningar för att det ska vara lustfyllt och spännande att utmanas i sitt matematiska tänkande genom skolåren.

Leken har alltid varit viktig i förskolan men får nu en central plats i läroplanen. Där betonas att det är viktigt att ge tid för barnens lek men också att vuxnas förhållningssätt genom uppmuntran till lek och delaktighet i leken visar på lekens betydelse för barnens lärande.

Ni får ta del av hur några av våra förskolor arbetar utifrån förskolans reviderade läroplan. Hur de arbetar med de olika ansvar och roller som läroplanen tydliggör och hur man arbetar med delaktighet och inflytande.

Det sker fantastisk undervisning och utbildning på våra förskolor i Linköping varje dag. Alla ni som arbetar i förskolan gör skillnad för varje barn så de får förutsättningar för sitt livslånga lärande.

#förvarjebarn
#förvarjeelev

Barnens delaktighet och inflytande bidrar till lärande.

Christel Horsak Skolchef

Läroplan för förskolan
Lpfö 18

1. Förskolans värdegrund och uppdrag

GRUNDLÄGGANDE VÄRDEN
Förskolan ingår i vårt samhälle och vill på demokratisk grund. Av skolans värdegrund utgår utbildningen i förskolan. Förskolan ska utveckla barns och vuxnas kunskaper och förmågor. Den ska främja alla barns utveckling och lärande samt utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor.

EN LIVKÄR DIG UTBILDNING
Enligt skolans värdegrund ska utbildningen vara livskärlig, öppen för barns tankar och åsikter i förskolan. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på ett sätt som utesluter barns tankar och åsikter. Utbildningen ska ta sin utgångspunkt i barnens tankar och åsikter. Den ska ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och i förskolan. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på ett sätt som utesluter barns tankar och åsikter.

av mångfald. Kunskapsområdet om olika levnadsvillkor och kultur kan bidra till utveckling av förmågan att förstå och leva sig in i andra människors villkor och värde. Utbildningen i förskolan ska ligga grunden för barnens förmåga för olika språk och kulturer. Skolans värdegrund ska också främja barns förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor.

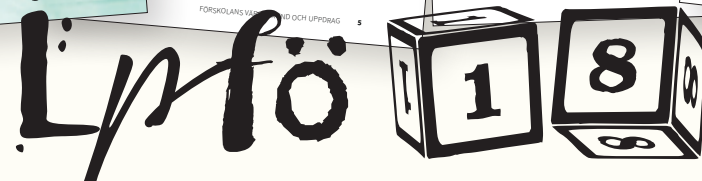
SÄKLIGHET OCH ALLSIDIGHET
Förskolan ska vara öppen för olika uppfattningar. Alla som verkar i förskolan ska utveckla barns grundläggande värden som ängslighet och ängslighet och klara ta ansvar från sådant som strider mot dessa värden. Förskolan ska också främja barns tankar och åsikter och skapa förutsättningar för att barnen ska kunna uttrycka sina åsikter och känslor. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor.

EN LIVKÄR DIG UTBILDNING
Enligt skolans värdegrund ska utbildningen vara livskärlig, öppen för barns tankar och åsikter i förskolan. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på ett sätt som utesluter barns tankar och åsikter. Utbildningen ska ta sin utgångspunkt i barnens tankar och åsikter. Den ska ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och i förskolan. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på ett sätt som utesluter barns tankar och åsikter.

Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor.

FÖRSKOLANS UPPDRAG
Hälsotrygghet
Utbildningen i förskolan ska ligga grunden för ett livslångt lärande. Den ska vara trygg och säker för alla barn. Utbildningen ska också främja barns utveckling och lärande. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor.

Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor. Förskolan ska också främja och utveckla barns och vuxnas förmåga att uttrycka sina åsikter och känslor.

Reviderad läroplan för förskolan tar vara på barnens lek och säkrar plats för utbildning

När den reviderade läroplanen för förskolan presenterades blev det debatt om begrepp som utbildning, undervisning och digitalisering. Men nu är frågetecknen utträtade menar forskaren Ingrid Engdahl som deltagit i arbetet med läroplanen.

Den reviderade läroplanen för förskolan, Lpfö 18, finns flera nya inslag som gör att den är mer i takt med tiden. Texten genomsyras av att Sverige är ett mångkulturellt land. Förskolan ska vara en social och kulturell mötesplats som förbereder barnen för ett liv i vårt samhälle.

planera och påverka vardagen i förskolan.
– Hur stor förändring det innebär i förskolorna varierar, det beror på i

vilken utsträckning man hittills har tagit till sig barnens tankar och åsikter i det dagliga arbetet, säger **Ingrid Engdahl** som är docent vid Stockholms universitet. Som forskare har hon varit med i en referensgrupp som följt arbetet med den reviderade läroplanen och lämnat synpunkter.

FN:s barnkonvention har inte funnits i förskolans läroplan tidigare. Vid årsskiftet blir den en del av svensk lagstiftning och den är en av de viktiga, nya inslagen i Lpfö 18. Nu ska barnen få lära sig att det finns en barnkonvention, att barn har rätt att få komma till tals och ha delaktighet och inflytande. I praktiken innebär det att barnen har rätt att vara med och

Digitalisering är ett nytt inslag i läroplanen som har väckt mycket debatt. Barn lever i en värld där människor använder digitala verktyg hela tiden, och dessa ska introduceras till barnen. Personalen kan till exempel använda mobiltelefoner eller lärtavlor för att doku-

mentera förskolans verksamhet och i samband med det involvera barnen i de möjligheter som digital teknik ger.

- Debatten om skärmtid är inte relevant för förskolan. Det handlar inte om att sätta barnen framför skärmar som någon slags barnpassning, säger Ingrid Engdahl.

Att förskolan ska stödja barns språkutveckling är inget nytt, men i den reviderade läroplanen understryker man att det speciellt handlar om svenska. Barn ska även fortsättningsvis få stöd i sitt modersmål men nu ska förskolepersonalen aktivt arbeta för att barnen ska utveckla en god och rik svenska. Det innebär att man ska följa varje barns språkutveckling vad gäller ordförråd och förmåga att resonera abstrakt. Detta gäller även för barn som talar något av Sveriges minoritetsspråk.

Ingrid Engdahl lyfter fram ett annat område i läroplanen som ligger henne extra varmt om hjärtat, hållbar utveckling.

- Förskolans uppdrag har fördjupats på det här området, i allt vi gör ska vi verka för en hållbar utveckling.

Här slår barnkonventionen tydligt igenom. Barnet är en samhällsmedborgare som ska utveckla en förståelse för hur människors val i vardagen kan bidra till en hållbar utveckling. I det

Enligt Lpfö18 ska barn i förskolan få undervisning som är holistisk, rolig, trygg och lärorik. Den ska präglas av lek och eget utforskande.

praktiska arbetet är det bra att ta upp saker som barnen ser och hör i samhället.

- Har ni hört talas om någon som heter Greta? Utifrån den öppna frågan kan man prata om varför miljontals barn strejkar på fredagar, säger Ingrid Engdahl.

I den reviderade läroplanen har förskolan fått två nya begrepp tagna från skolans värld: Utbildning och undervisning. Skolverket har fått i uppdrag att definiera vad begreppen betyder i förskolan, och vad gäller utbildning är det lätt. Man har helt enkelt bytt ut ordet verksamhet mot utbildning. När förskolan är öppen så pågår utbildning hela tiden, i leken och i allt annat som pågår. Begreppet undervisning har däremot väckt mycket debatt, det har hittills varit starkt förknippat med skolan. Enligt Lpfö18 ska barn i förskolan få undervisning som ska vara holistisk, rolig, trygg

och lärorik. Den ska präglas av lek och eget utforskande, och kan vara planerad eller uppstå spontant.

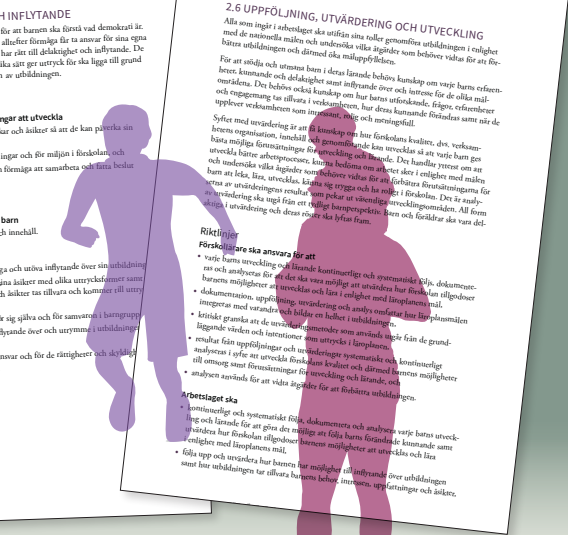
- Det gäller att hitta en bra balans mellan vad vuxna planerar och vad barnen kommer med. Det finns mycket forskningsstöd för att barn lär sig i dialog med vuxna.

Undervisning i förskolan bygger på målstyrda processer och det är förskolläraernas ansvar att planera för det. Men det är inte enbart förskollärare som ska genomföra undervisningen, annan personal kan medverka efter kompetens.

Vad gäller lekens roll i förskolan har pendeln svängt. Sedan 2010 har man haft mycket fokus på barnens kognitiva utveckling och pratat om ämnesinnehåll, språk, matematik och teknik. Men i Lpfö18 lyfter man fram lekens betydelse.

- Jag är lekforskare och är mycket glad för att leken har fått en starkare position

i läroplanen. Nu betonar man att leken är en arbetsform som bidrar till barns personliga, sociala och kunskapsmässiga utveckling, säger Ingrid Engdahl.

Det ska finnas tid, rum och ro för lek. Det kan vara lek som barnen själva tar initiativ till eller som initieras av vuxna. Barn lär sig mest när de leker.

Med den reviderade läroplanen har förskolans personal fått ett svarare och mer preciserat uppdrag. Det kommer samtidigt som många förskolor har fått större barngrupper och det är svårt att rekrytera utbildad personal.

– Det är dålig timing. Jag tänker att förskolans honnörssord, att utbildningen ska vara rolig, trygg och lärorik, gäller även för personalen. Jag tror att man ska jobba på och ha så roligt som möjligt. Det finns en glädje i att ha ett arbete där man hela tiden kan bli bättre, säger Ingrid Engdahl. Johan Sievers

Foto: Adrijana Viskić-Jević

Ingrid Engdahl

Docent i Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet

KORTINTERVJU:

Ingela Hultin Sabel, områdeschef för förskoleområde sydost
Helén Pettersson, områdeschef för förskoleområde nordväst

”Väva in undervisningen i leken – mer komplext”

Begreppet undervisning är nytt i förskolan och förskollärarna har ansvar för att omsätta det i praktiken. Men de är inte ensamma i sin nya uppgift, det finns stödstrukturer kring dem.

Ingela Hultin Sabel och **Helén Pettersson** stödjer rektorerna i Linköpings kommun i arbetet med den reviderade läroplanen för förskolan, Lpfö18. Rektorerna ska i sin tur stödja förskollärarna i deras uppdrag.

Läroplanen lägger större ansvar på förskollärarna att följa varje barns utveckling och planera för att det ska utvecklas vidare. Barnet ska utmanas där det befinner sig. Det ska ske genom undervisning, ett begrepp som har skapat viss förvirring eftersom det för tankarna till skolans arbetssätt.

– Det gäller att skilja på undervisning i skolan och i förskolan, det är inte samma sak. I förskolan handlar det om att upptäcka saker tillsammans. Undervisningstillfället kan uppstå planerat eller spontant, säger Ingela Hultin Sabel.

– Undervisning i förskolan ska leda till att varje barn har en progression i sitt lärande. Det räcker inte med att gruppen utvecklas. Men undervisningen sker i grupp, så det är inte så enkelt, säger Helén Pettersson.

Barnens utveckling måste dokumenteras annars kan förskollärarna inte följa den. Men det finns inga uppnåendemål i förskolans läroplan. Det viktiga är att varje barn har en rörelse i sitt lärande.

– Samtidigt är förskolans kompensatoriska uppdrag lika viktigt som förr. Barn som kommer från speciella hemförhållanden kan behöva röra sig framåt i en snabbare takt, säger Helén Pettersson.

Förskollärarna har ansvar för att undervisningen planeras, men den kan genomföras av annan personal. Det innebär att förskollärarna ska leda sina kollegor, och det är en ny situation för dem.

Leken har fått en mer framträdande plats i Lpfö18. Det är en förändring jämfört med tidigare, 2010 förtydligade man ämnen som teknik och matematik i förskolans läroplan. Men nu understryker man att leken är ett verktyg för undervisning.

– Nu ska man väva in undervisningen i leken, och det är en mer komplex uppgift, säger Helén Pettersson.

– Men på flera förskolor är man redan igång med att utveckla leken och omsätta läroplanens innehåll i praktiken, fortsätter hon. Johan Sievers

Foto: Lennart Lundvall

” Varje barn har en progression i sitt lärande. Det räcker inte med att gruppen utvecklas.”

I Sokrates fotspår

Utforskar världen med öppna samtal

”Utan tvivel är man inte riktigt klok – ett arbete där vi tänker om det vi tänker och där vi lär om hur vi lär.” Det är läsårets tema för förskolorna i Lambohov.

Iden reviderade läroplanen för förskolan är undervisning inskriven på tydligare sätt än tidigare. Förskoletiden är en utbildning och i den ingår undervisning som en del. Men hur gör man?

Vi träffar barn och personal på Storskiftesgatan 50 i Lambohov. I ”kuben” ett litet flyttbart rum i rummet, sitter bilder av dörröppningar mot ett mörkt rum. Vad eller vem finns där inne? En skuggbild skymtar, som ser ut som en bakdel av ett djur med svans. Lyfter man på papperet ser man en bild till där barnen gjort egna berättelser om vad som döljer sig i mörkret.

– Det är tjuvar, första tjuren, fjärde tjuren och den sjuttionde tjuren, för jag tycker tjuvar är bäst, säger Arvid, ett av barnen på avdelningen för tre- till femåringar.

Bilden av dörröppningen är hämtad ur boken *Skuggsidan* av **Per Gustavsson**, som just nu används i undervisningen.

Förskollärare **Helena Alsander** berättar att personalen bestämt sig för ett projekt där de läser böcker med barnen, men inte vilka böcker som helst:

– Vi vände oss till biblioteket här i Lambohov och bad om tips på litteratur. Bland dem valde vi pedagoger ut några.

Genom läsningen uppstår en process där ”vi tänker om det vi tänker och lär om det vi lär”. Tillsammans för de vuxna och barnen sokratiska samtal, som kan

Catalina Carrizo mitt i samtalet.

beskrivas som ett gemensamt utforskande genom eftertänksam dialog – inte en debatt som kan vinnas eller förloras. (Ur Sokratiska samtal i undervisningen av Ann Pihlgren).

All personal på förskolorna i Lambohov har inför arbetet med temat deltagit i en fortbildning med fokus på sokratiska samtal. Helena Alsander berättar hur ett sådant kan börja mellan barnen, med utgångspunkt från skuggbilden i boken:

- Vad är det där?
- En katt!
- Hur vet du det?

Direkt är samtalet igång. Barnen för berättelsen vidare i leken. De använder figurer ur boken, som personalen kopierat och klippt ut, och försöker gå och låta som de och placerar ut dem på olika ställen och ger dem olika roller.

– **Alla barn** är olika och behöver mötas på olika sätt. De har också olika tider här på förskolan. Därför vill vi utöka möjligheterna att samtala om och tolka och intressera sig för bilder. Finns det med i leken blir det också mer samtal barnen emellan.

Egentligen har Storskiftesgatan 50 jobbat länge med att ge utrymme för bar-

nens egna initiativ, fantasi och kreativitet, vilket nu är inskrivet i den reviderade läroplanen. Barnens behov och intressen, som de själva ger uttryck för på olika sätt, ligger till grund för hur miljön och utbildningen utformas. På reflektionstid en gång i veckan utformar pedagogerna undervisningen, till exempel genom att analysera vilka frågor som kommit upp i de sokratiska samtalen och hur man därifrån kan utmana alla barn i gruppen vidare.

– Under fortbildningen fick vi utsätta oss själva för den här samtalsmetoden och tala om bilder. Det har gett oss en samsyn och vi vågar släppa loss utan att vara så bundna av texten i boken vi läser. Numera väljer vi också en annan typ av böcker, nämligen sådana där det finns ett stort tolkningsutrymme.

Här förklarar kollegan **Catalina Carrizo**:

– När barn frågar ”varför?” säger vi inte ”därför”, utan kan i stället själva fråga varandra och fantisera och komma med tankar och tolkningar.

– Ja, i början var det lite trevande, influerar Helena, men nu känner vi oss trygga i det arbetssättet. Det är jättefint att få jobba så här!

När vi lämnar förskolan tar vi en extra titt på skylten med temarubriken och läser igenom det prioriterade läroplansmålet:

”Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla intresse för berättelser, bilder och texter i olika medier, såväl digitala som andra, samt sin förmåga att använda sig av, tolka, ifrågasätta och samtala om dessa.”

Så kan det komma sig att den sjuttionde tjuren gömmer sig bakom Arvids dörröppning.

Text: Bulle Davidsson

Lek eller undervisning?

Både och! Undervisningen vävs in i leken. I det projekterande arbets-sätt som pedagogerna har använder de leken för att driva processen framåt.

FULL KOLL Vad säger läroplanen?

Läroplanen säger: Utbildningen ska ta sin utgångspunkt i läroplanen och det barnen visar

intresse för samt i det kunnande och de erfarenheter som barnen tidigare har tillägnat sig. Den ska

kontinuerligt utmana barnen vidare genom att inspirera till nya upptäckter och kunskaper.

Foto:
Lennart
Lundwall

Viktigt kliv framåt

Förskolläraren ska kliva fram och ta ledarskapet för utbildningen och samtidigt ha med sig hela arbetslaget. Så kan man kortfattat beskriva förskollärarens ansvar enligt den reviderade läroplanen. I alla fall är det så biträdande rektor Lotta Dahlqvist uttrycker det.

Går från görande kultur till lärande kultur

Lärarik träffar henne och de två förskollärarna **Helena Öhlin** och **John Eriksson** på deras arbetsplats Stureforsvägen 1.

John medger att han tyckte det var mycket att sätta sig in i när Lpfö18 kom, men tycker att det är bra att läroplanen reviderats. Det ska ju vara ett dynamiskt dokument, säger han:

– Vårt ansvar har tydligare lyfts fram, och det är alltid kul med nya utmaningar och insikter.

På förskolan finns två avdelningar, Humlegården för 1-3-åringar och Snickargården för 3-5-åringar. I undervisningsplanen har Stureforsvägen 1 detta läsår prioriterat målområdet språk. Man strävar efter att barnens verbala förmåga ska öka. Det betyder för de mindre barnen att de ska kunna utveckla ett nyanserat talspråk och att deras ordförråd ska växa. De äldre barnen ska få möjlighet att öka sin förmåga att berätta och uttrycka tankar.

– Alla förskollärare i vårt område, som omfattar Sturefors, Bestorp och Brokind, träffades och diskuterade hur vi kan arbeta på ett bra sätt med det här målet, berättar Helena Öhlin.

– Vi såg att det finns mycket i vanliga rutinsituationer som ger tillfällen till undervisning. Till exempel när vi ska gå ut, då kan ett barn ställa sig framför någon av oss och titta uppfordrande som att vi

Lotta Dahlqvist, Helena Öhlin och John Eriksson diskuterar det nya läget.

borde begripa av oss själva att vi ska hjälpa till med dragkedjan på jackan. Då gäller det att jag inte bara gör det, utan samtalat med barnet om vad det vill ha hjälp med och tillsammans sätter vi ord på det vi gör.

Både Helena och John tycker att deras ansvar som förskollärare har gjort dem mer medvetna om vad de gör och varför. Samtidigt betonar de att hela arbetslaget bidrar.

– Oavsett profession är vi bra på olika saker och har olika erfarenheter, säger John.

Lotta Dahlqvist håller med men understryker att förskollärarna nu har ett ökat ansvar för att utveckla utbildningen och undervisningen i förskolan.

En timme i veckan ses Helena och John för planering och utveckling. Det är en viktig timme.

Planeringen för läsåret är i och för sig

redan spikad i undervisningsplanen, som alla i huset skapat tillsammans, men det gäller att hela tiden följa upp hur det går. Förskollärarna har ett extra ansvar för att se till att arbetslaget är på banan. Alla i personalen ska ta till sig det nya arbetssättet som sitt eget. Det är också en viktig lärandeprocess. En gång i månaden träffas alla som arbetar på förskolan och samtalar om hur det går, och avdelningarna har reflektionstid varje vecka. Utöver det finns många tillfällen att fundera över lärandet, såväl för de vuxna som för barnen.

– I förskolan har vi strävansmål, inte mål som ska uppnås, förklarar Lotta Dahlqvist. Likaså tänker vi att verksamheten går från en görande kultur till en lärande. Både vi och barnen ställs inför frågan ”vad har jag lärt mig idag?”. Vi vill att barnen ska bli medvetna om sitt eget lärande.

Helena Öhlin är glad över sin roll som förskollärare:

– Det gäller att vi hittar former tillsammans och att alla är med. Efter att vi förskollärare i området hade träffats och diskuterat och delat erfarenheter, kändes det bra att kunna komma tillbaka till våra egna enheter och föra arbetet framåt.

Text: Bulle Davidsson
Foto: Lennart Lundwall

FULL KOLL Ur Lpfö 18

Förskollärare ska leda de målstyrda processerna och i undervisningen ansvara för att

- omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet,
- planering och genomförande utgår från läroplanen och

från det kunnande och de erfarenheter som barnen tidigare har tillägnat sig,

- spontant uppkomna aktiviteter och intressen, vardagliga aktiviteter och rutiner i förskolan blir en del av undervisningen, och

- utveckla pedagogiskt innehåll och miljöer som inspirerar till utveckling och lärande och som utmanar och stimulerar barnens intresse och nyfikenhet samt håller kvar deras uppmärksamhet.

Allt började när barnen döpte haren och jägaren i huset vid skogens slut

Barnkonventionen blir lag vid årsskiftet och enligt läroplanen ska dess innebörd finnas med i undervisningen och lärandet. Att förverkliga det när man arbetar med ett- till treåringar kan tyckas svårt, men det behöver det inte vara.

Brunnsgatan 10 har valt att börja med varje människas rätt till sitt namn. Boken *Rätt lätt – om barns rättigheter 1–6 år* är en stor hjälp.

– I boken finns en bild av hallen i en förskola, där alla barn har sitt namn på sin hylla och sitt fack. Så är det ju överallt. Men utifrån bilden kan vi låta barnens tankar och idéer styra samtalet, berättar förskolläraren **Jennie Arwin**.

Ett annat bra material är det lilla lek-sakshuset som först står på en hylla. Vid fruktstunden tar Jennie ner huset på golvet och barnen sätter sig i ring runt det. Ur en låda plockar Jennie fram karaktärer som känns igen från visan *I ett hus vid skogens slut*. Här är en tomte, en hare, en jägare – och en räv.

Innan barnen får sin frukt sjunger de visan tillsammans med Jennie och hennes kollega förskolläraren **Camilla Berghén** och samtalar om vad figurerna gör och tänker.

” **Att ofta få höra** sitt eget namn är viktigt. Därför blir det aldrig bara ”god morgon” utan ”god morgon Ruben, god morgon Emma”.

– Det här har vi haft med i undervisningen länge, men det hände något när barnen fick sätta namn på figurerna, säger Jennie. Haren blev Hoppe, tomten Tom, jägaren Jessi och räven Raffa. Barnen gav dem personligheter och handlingsutrymme på ett annat sätt än tidigare. Vi såg hur viktigt det är att ha ett namn.

Även utanför själva samlingen är karaktärerna med. Barnen tar fram dem och låter dem göra olika saker, ofta så-

dant som de själva tycker om. Där kan de vuxna förtydliga hur figurerna själva medverkar genom att säga ”Nu valde Hoppe att springa” eller ”Tom väljer att hålla på med rockringen”. I sandlådan kan en pedagog säga till tvååringen ”Jaha, nu valde du spaden”. Snart har barnen förstått, utan att det formuleras i ord, att de själva väljer, att de är viktiga som egna personer.

– Mycket av det som kommer fram i samlingen återkommer ofta i leken. Ett av barnen gjorde en egen samling häromdagen, de andra kom och satte sig och så blev det ett spontant tillfälle till undervisning, berättar Camilla.

Genom att karaktärerna kring huset blivit så levande för barnen försöker man använda dem på olika sätt, till exempel i ett bildspel med Tom, Hoppe och de andra, som projiceras på väggen och där barnen kan ta roller och styra berättelsen.

– Vårt mål inom kulturell mångfald är ju att varje barn ska utveckla förståelse för mänskliga rättigheter, där vi ju nu koncentrerar oss på rätten till sitt namn. Parallellt har vi ett språkmål att varje barn ska utveckla ordförråd och förmåga att leka med ord och berätta. Mycket av det vi gör omfattar båda dessa mål, säger Jennie. Målen är gemensamma för förskolorna i området T1/Vasastaden.

Det finns många sätt att föra in namn i lärandet. Att lära sig varandras namn och att tilltala kamraterna med namn är också en viktig del i arbetet med förståelse för mänskliga rättigheter. När man läste Anna-Clara Tidholms bok *Knacka på* började barnen upptäcka andra dörrar. På promenaderna foto-

graferade personalen dörrar och portar i närområdet, och sedan satte de tillsammans med barnen upp bilderna på väggen på avdelningen. Bakom varje dörr satte de en bild av något av barnen. Så nu har de sina egna och andras dörrar, som de öppnar och sedan säger namnet på respektive kompis.

– Det händer när vi är ute och går och passerar den blå dörren att barnen ropar ”Hjalmar”, den är ju hans, säger Camilla.

– Att ofta få höra sitt eget namn är viktigt, fortsätter hon. Därför blir det aldrig bara ”god morgon” utan ”god morgon Ruben, god morgon Emma”.

För en utomstående kan det verka svårt att hinna med allt när man som Camilla Berghén och Jennie Arwin har

var sin grupp med små barn, men de säger att mycket av det praktiska arbetet görs tillsammans med och i samråd med barnen, som ofta kommer med konstruktiva förslag. Det är en rättighet barnen har att vara med och påverka verksamheten på förskolan.

Text: Bulle Davidsson
Foto: Lennart Lundwalll

MERSMAK Barns rättigheter

Susann Svärd, Tina Landgren: Rätt lätt:

Om barnets rättigheter 1 till 6 år. Att berätta för barn både om barnens rättigheter och deras ansvar för varandras rättigheter, samtidigt som det stimulerar deras nyfikenhet och diskussionslust.

HÅLLBARHET 2.0

Nu flyttas fokus från gruppen till barnet

Förra året skrev Lärarik om förskolan Klostergatan 64:s hållbarhetsarbete. Den reviderade läroplanen förtydligar hållbarhetstänket i arbetet med barnen. Ytterligare en skillnad är att fokus flyttas från hela barngruppen till det enskilda barnet.

Det är onsdagsmorgon och samling på förskolan Klostergatan 64. Treåringarna Delia, Karl, Gabriela och Miranda sitter på varsin kudde i en ring på en grön matta. De riktar blickarna mot förskolläraren **Melissa Grönlund** som håller fram en iPad. Där visas ett fotografi på en nyckelpiga med utsträckta vingar.

– Vi träffade ju på nyckelpigan ute på gården, när det var lite varmare ute. Kommer ni ihåg det?

– Ja! Nyckelpigan!

– Sedan har vi gjort egna nyckelpigor. Kommer ni ihåg hur vi gjorde nyckelpigorerna?

– Jag gjorde en röd!

– Jag gjorde en rosa!

– Kommer ni ihåg när vi var i parken och letade efter stora stenar och vi tog med oss en plastpåse och la dem däri?

” Vi ger barnen **inflytande** över vilka aktiviteter som ska ingå i undervisningen och de är delaktiga i reflektion och dokumentation.

Melissa Grönlund hämtar fyra stenar som barnen har målat till nyckelpigor. Hon delar ut dem och frågar vidare om hur många ben en nyckelpiga har, om barnen kommer ihåg hur det gick till när stenarna tvättades rena från jord och målades med vit färg. Slutligen ber hon barnen att landa med sina nyckelpigor på mattan. Dags för fruktstund.

Arbetet med nyckelpigorerna är en del

Liselotte Hübinette.

av förskolans mål som är naturvetenskap där fokus nu är djuren i närmiljön. På ett nyfiskt sätt utforskar personalen tillsammans med barnen vilka djur som finns på förskolegården.

Under sensommaren hittades kastanje-skal som gjordes till igelkottar. Barnens intresse är i fokus och styr projektet under hela processen. För att få syn på barnens förkunskaper har mind maps gjorts där alla barn har fått fundera över vilka djur som går att hitta på gården. Även teater används för att se var varje barn befinner sig i sitt lärande och utveckling.

– Målet är att barnen ska visa hänsyn och respekt för allt levande samt få för-

ståelse för samband i naturen, säger Melissas kollega **Liselotte Hübinette**.

Från att tidigare ha arbetat med hela barngruppen ska personalen nu i den reviderade läroplanen ha mer fokus på det enskilda barnet. Som stöd för att följa och dokumentera det enskilda barnet finns en progressionsmall där personalen kan dokumentera barnets lärande samt innehållet i undervisningen.

– Det är väldigt nytt, att man ska rikta in sig på en individ när vi har en hel barngrupp. Men jag tycker att det har gått bra hittills, säger Melissa Grönlund.

Förskolan Klostergatan 64 har under ett och ett halvt år arbetat med Lärande

för hållbar utveckling inom Grön flaggs miljöarbete, och i våras blev förskolan certifierad. Då hissades flaggan på gården tillsammans med barn och föräldrar. Det här läsåret påbörjades en ny resa i Grön flagg och undervisningen sammanflätar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: socialt, ekonomiskt och ekologiskt.

– Vi ger barnen inflytande över vilka aktiviteter som ska ingå i undervisningen och de är delaktiga i reflektion och dokumentation. Vi har även som mål att starta ett Grön Flaggs ”barnråd” där barnen får extra inflytande och kan delge de andra barnen vad som har beslutats, säger Liselotte Hübinette.

På förskolan Klostergatan 64 är det viktigt att barnen får vara med i hela processen. Barnen får uppleva för att förstå – först då sker ett riktigt lärande. Planerade och spontana undervisningstillfällen sker på förskolan under hela dagen. Grunden i undervisningen är också att utgå från barnens förkunskaper samt upprepa moment för att befästa kunskaper.

– Just undervisningsbegreppet behöver lyftas och diskuteras i arbetslagen för att alla ska känna sig trygga med vad undervisning innebär i förskolan, säger Liselotte Hübinette.

Text: Ivana Vukadinovic

Foto: Mark Olson

Sabine Cervin, rektor och verksamhetschef för mottagande i särskola i Linköping kommun

Individintegrerade elever

Workshops ska öka förståelsen för grundsärskolans kursplan

Hur jobbar man med två läroplaner i ett klassrum? Vad innebär egentligen kunskapskraven för grundsärskolan? Att tillgodose individintegrerade elevers behov är en utmaning för många pedagoger.

Att gå i **grundskola** och grundsärskola skiljer sig åt på många sätt. Hur kommuner väljer att arbeta med individintegrering ser olika ut i hela landet och beror på hur organisationen ser ut. I vissa små kommuner finns inga grundsärskoleklasser, det är endast integrering som gäller. I Linköpings kommun är det vårdnadshavare som väljer om barnet ska läsa efter grundsärskolans kursplan. Därefter kommer nästa val: ska barnet gå i en grundsärskoleklass eller ska barnet gå kvar i en grundskoleklass fast läsa efter grundsärskolans kursplan?

– Att föräldrar väljer att integrera sina barn i vanliga klasser kan bero på en mängd faktorer. Barnet fungerar kanske väldigt väl socialt. Barn som fungerar väl socialt utvecklar sitt sociala samspel bäst i en grundskoleklass där eleverna är drivande själva och där det finns förebilder för elever som kanske har svårigheter med det sociala samspelet, säger **Sabine Cervin**, rektor och verksamhetschef för mottagande i särskola i Linköpings kommun.

Cirka 180 elever går i särskoleklass i Linköpings kommun. Grundsärskoleklasser finns på Blästadsskolan, Vallastadens skola, Ekholmsskolan och Nya Rydsskolan. En liten del av grundsärskolans elever är integrerade i vanliga grundskoleklasser. Just nu handlar det om mellan 25 till 30 elever i årskurs ett till nio i hela kommunen. Antalet integrerade elever har de senaste åren varit på ungefär samma nivå. Oftast fungerar det bra för individintegrerade elever i de lägre åldrarna. Men det kan bli svårare för eleverna att vara integrerade när de

Bedömning är det vi lägger mest fokus på och har som tema hela läsåret.”

borjar årskurs fyra och uppåt, berättar Sabine Cervin.

– Har eleven endast en lindrig intellektuell funktionsnedsättning kanske det fungerar jättebra även i högre åldrar. Men elever som till exempel har autism, ADHD och lindrig intellektuell funktionsnedsättning kan ha svårare med det sociala samspelet. När vi märker att barnet inte längre mår bra av att vara integrerat pratar vi alltid med barnets vårdnadshavare.

I Specialverksamhet Särskolan centralt, där Sabine Cervin är verksamhetschef, finns en specialpedagog **Linda Norlander**, samt en kurator **Kajsa Johansson**. Linda Norlander ger stöd till pedagogerna som jobbar med de individintegrerade eleverna. Hon finns med i klassrummet och observerar eleverna och hjälper till med kniviga situa-

tioner, exempelvis med anpassningen i matematiken eller kemi. Det kan vara svårt för pedagogerna att veta vilka kunskapskrav som ska uppnås för de integrerade eleverna.

– Vissa lärare kanske bara har en elev som är integrerad, under hela sitt yrkesliv.

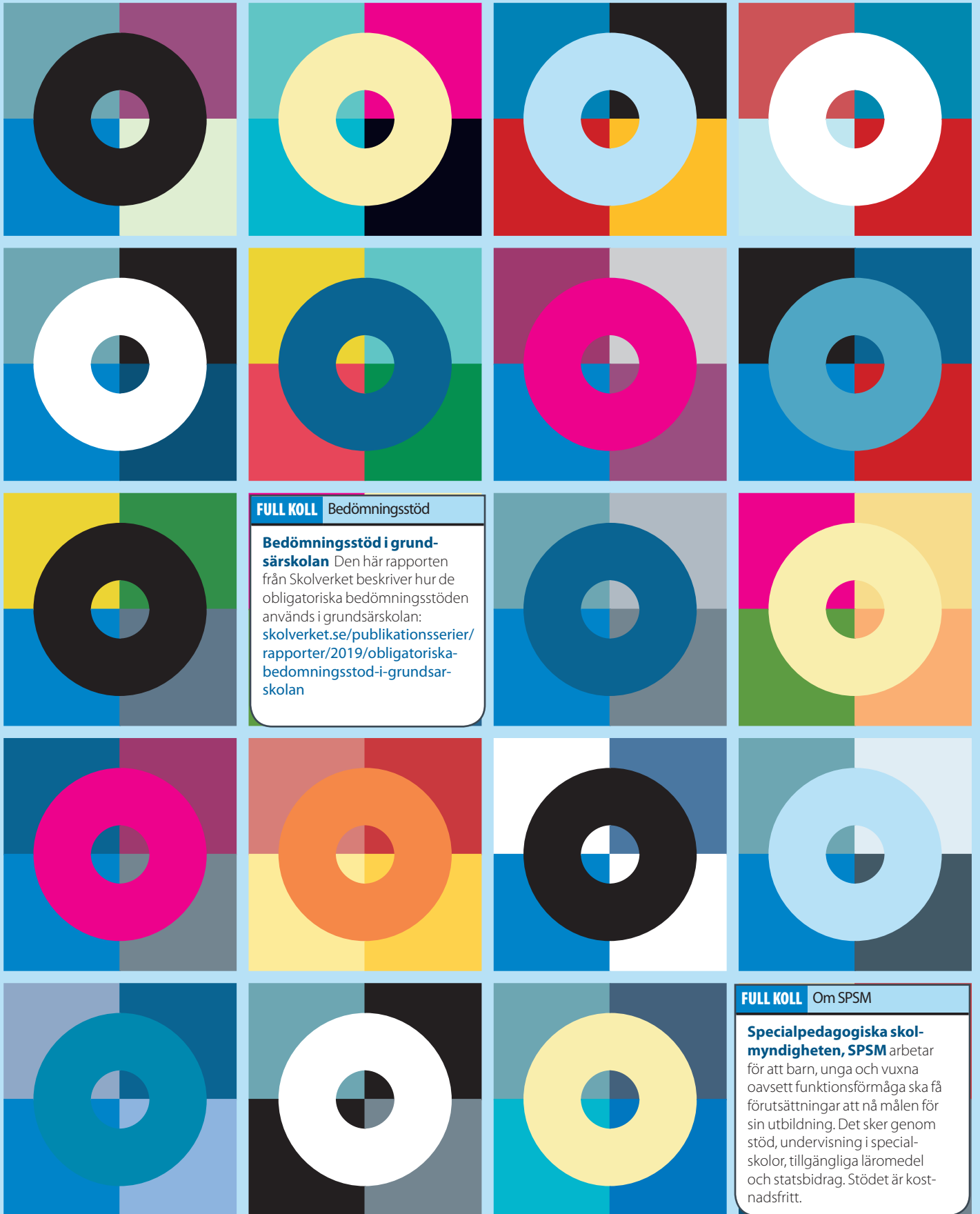
Sedan förra året ordnas workshops där fokus i år ligger på grundsärskolans kursplan, för alla pedagoger som jobbar i årskurs ett till nio. Tre till fyra gånger per termin inbjuds pedagogerna till Vallastadens skola där de under ett par timmar jobbar med olika teman.

– Just nu har vi ett samarbete med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) där man tittar på extra anpassningar och särskilt stöd av undervisningen. Det handlar om lärande och bedömning. Bedömningen är det vi lägger mest fokus på och som vi kommer att ha som tema under hela läsåret, säger Sabine Cervin.

Grundsärskolans kursplan är uppbyggd på ett lite annorlunda sätt än grundskolans kursplan vad gäller just kunskapskraven. Eleven ska uppnå kunskapsmål, men till exempel kan det stå ”Eleven medverkar i att kunna...” eller ”Eleven deltar i arbetet med att...”.

– Pedagogerna har ett behov av att träffas och utbyta erfarenheter och knyta kontakter. Vi har många pedagoger, mellan 15 och 25 från hela kommunen varje gång, som kommer till workshoppen. Vi behöver öka kunskapen om kunskapskraven och planerar att fortsätta med de här träffarna framöver.

Text: Ivana Vukadinovic
Illustration: Mark Olson

FULL KOLL Bedömningsstöd

Bedömningsstöd i grundskolan Den här rapporten från Skolverket beskriver hur de obligatoriska bedömningsstöden används i grundskolan: skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2019/obligatoriska-bedomningsstod-i-grundskolan

FULL KOLL Om SPSM

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM arbetar för att barn, unga och vuxna oavsett funktionsförmåga ska få förutsättningar att nå målen för sin utbildning. Det sker genom stöd, undervisning i specialskolor, tillgängliga läromedel och statsbidrag. Stödet är kostnadsfritt.

FÖRSÖKSBALLONGEN

Foto: Lenaert Lundvall

Nya utbildningsdirektören: "Vi är alla möjliggörare"

I december börjar nya utbildningsdirektören Anders Jolby sin tjänst. Här får ni en första inblick i vem Anders är och vad han tänker om sitt nya uppdrag.

– Vi ska vara tydliga med att alla har en del i varje studentmössa. Grunden för en bra utbildning görs redan i förskolan. Kan vi hålla ihop och utveckla lärandet mellan de olika skolformerna har vi lyckats med en hel del, säger Anders Jolby.

Det här uppdraget som Anders Jolby påbörjar idag är både nytt och igenkännligt för honom. Han har nämligen under fem års tid varit utbildningsdirektör på Gotland och har dessutom en styrelsepost i Sveriges skolchefer.

– Jag trivdes i skolan och har alltid gillat att förklara saker och ting. Ledarskapets utmaningar, skapa resultat samt att få medarbetare att utvecklas och medskapa är det som tilltalat mig och lett mig in på det här spåret, säger Anders Jolby.

Finns det något som han tar med sig från tidigare erfarenheter av utbildningsfrågor är det att alla är med och bidrar.

– Alla vi är möjliggörare. Det handlar om pedagogiskt ledarskap i tre dimensioner. Vi har alla ett ansvar för vårt pedagogiska ledarskap. Forskolläraren och läraren som ska undervisa. Rektorn som ska leda sina medarbetare

och förvaltningsledningen som ska ge rektorn förutsättningarna, säger Anders Jolby.

Tydlighet kring vad varje del av styrkedjan gör skapar bra förutsättningar för att nå uppsatta mål, menar han.

– Jag hoppas att jag ska kunna skapa en trygghet och tydlighet så vi kan slå vakt om det där tredimensionella ledarskapet.

Anders Jolby var tidigare yrkesofficer inom Försvarsmakten och bland annat utbildningsansvarig på Gotlands regemente, P18. När regementet på 90-talet lades ner bestämde sig Jolby för att fortsätta arbeta inom offentlig verksamhet. Anders är numer reservofficer vid det återuppståndna regementet på Gotland.

En rad olika uppdrag, både i regional och statlig regi ledde vidare till att han under fem år var utbildningsdirektör på Gotland.

– Under mina olika uppdrag har jag insett vikten av att nätverka. Det är oerhört viktigt att vi kan lära av varandra och hjälpa varandra. Vi är många i skolsverige som har liknande utmaningar och då måste vi alla bidra med erfarenheter från varandra. Det handlar om att kunna dela både det som varit framgångsrikt och det som inte gått så bra, så att vi alla lär oss och blir lite bättre varje dag. Det kräver tillit, mod och en kultur som ger trygghet, så vi vågar öppna oss.

Axel Swartling

Linköpingsförskola en av Sveriges bästa hållbara förskolor

Förskolan Knivingegatan 23 i Ljungsbro arbetar på många olika sätt med hållbarhet. Så mycket att förskolan som en av fem förskolor blev nominerad till Sveriges bästa hållbara förskola.

Via projektet Grön flagg har förskolan Knivingegatan 23 arbetat med tre olika områden. Engagerade och nyfikna barn har tillsammans med pedagogerna pratat om vänskap, rörelse och självkänsla.

– För att barnen skulle vara så delaktiga som möjligt skapade vi bland annat ett så kallat grönt råd, berättar Lotta Pernmalm, barnskötare på förskolan.

I det gröna rådet var både barn och pedagoger med för att med ett tydligt mandat föra förskolans

HÅLL SVERIGE RENT®

arbete framåt utifrån vad barnen tyckte och tänkte.

– Barnen kom med massor bra idéer och tankar. Inte bara i rådet utan i alla tre områden, säger Lotta Pernmalm.

11 november tillkännagav organisationen "Håll Sverige Rent, som delar ut priset, att en förskola i Olofström vunnit utmärkelsen. Men nomineringen till Sveriges bästa hållbara förskola innebär att Knivingegatan 23 får ett erkännande för det dagliga arbetet som görs.

Foto: Josefine Kärrman

Förskolornas kvalitetskoordinatorer: Från vänster: Niclas Jacobsson, Ida Dahlqvist, Isabell Severin

Fler observatörer till förskolans insynsbesök

Insynsbesöken ger stöd till förskolornas utvecklingsarbete och är kompetensutvecklande för arbetslag och observatörer. De är en del av kommunens systematiska kvalitetsarbete. Syftet är att höja kvaliteten i förskolan och lyfta det som är bra till att bli bättre.

– Som en win-wineffekt är det inte bara kompetensutvecklande

för arbetslaget på förskolan, utan även för observatörerna som är på besök, säger Niclas Jacobsson, som är en av kvalitetskoordinatorerna för förskolan.

Låter det intressant är vägen för ansökan att prata med sin rektor för att tillsammans höra av sig till kvalitetskoordinatorerna.

Linköping
Där idéer blir verklighet